

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เมืองพญาเป็นเมืองท่องเที่ยวที่สำคัญของภาคตะวันออก โดยการพัฒนาเมืองพญาที่ผ่านมา ล้วนมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องโดยตรงกับการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ การท่องเที่ยวนับเป็นฐานเศรษฐกิจหลักของเมือง และเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เมืองพญาเติบโตและคงอยู่ได้ แต่ผลจากขยายตัวด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ ได้ส่งผลให้เกิดการเติบโตของชุมชนอย่างรวดเร็ว และมีผลต่อเนื่องถึงปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นตามมา โดยเฉพาะปัญหาด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม อันเป็นปัญหาสำคัญที่เมืองพญาประสบอยู่

เมื่อพิจารณาถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เมืองพญากำลังเผชิญอยู่ จะเห็นว่าปัญหาคุณภาพน้ำเสื่อมโทรมหรือปัญหาน้ำเสีย เป็นปัญหาสำคัญที่ต้องมีการแก้ไขเป็นลำดับแรก (แผนปฏิบัติการสิ่งแวดล้อมเมืองพญา พ.ศ. 2540 - พ.ศ.2544) เนื่องจากคุณภาพน้ำทะเลและชายหาด เป็นทรัพยากรท่องเที่ยวหลักที่มีความสำคัญต่อเมืองพญา โดยปัญหาน้ำเสียที่เกิดขึ้นนอกจากจะส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของคนในชุมชนแล้ว ยังส่งผลกระทบต่อการพัฒนาเมืองในด้านต่างๆ อีกด้วย โดยเฉพาะผลกระทบที่มีต่อภาพลักษณ์และชื่อเสียง ในการเป็นสถานที่พักผ่อนตากอากาศชั้นหนึ่งระดับนานาชาติ และทำให้ธุรกิจท่องเที่ยวในพื้นที่ซบเซาลงอย่างเห็นได้ชัด (JICA ,2533)

เนื่องจากในระยะที่ผ่านมาเมืองหลักต่างๆ ของประเทศไทย ซึ่งรวมถึงเมืองพญา กำลังประสบกับปัญหาน้ำเสียที่เริ่มทวีความรุนแรง โดยส่งผลกระทบต่อชุมชนในด้านต่างๆ จึงทำให้รัฐบาลเล็งเห็นความจำเป็นเร่งด่วน ที่จะต้องดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้หมดไปโดยเร็วที่สุด โดยการกำหนดให้มีการบรรจุแผนจัดการปัญหาน้ำเสีย เป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาเมือง (City Planning) ที่จะต้องให้ความสำคัญควบคู่ไปกับการวางแผนในด้านต่างๆ ด้วย การแก้ไขปัญหาน้ำเสียจึงเป็นการแก้ไขปัญหาคาesiumเสื่อมโทรมของทรัพยากร เพื่อดำรงไว้ซึ่งสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ ในการใช้ประโยชน์ของชุมชน โดยเฉพาะคุณลักษณะของเมืองท่องเที่ยวเช่นเมืองพญา และเป็นการปรับปรุงฟื้นฟูคุณภาพชีวิตของชุมชนตลอดจนฟื้นฟูสภาพเศรษฐกิจการท่องเที่ยวของเมืองควบคู่กันไป

การศึกษานี้จึงมีเป้าหมายเพื่อให้ทราบถึง ความสัมพันธ์ระหว่างการขยายตัวของเมืองพญา อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว และการเกิดปัญหาน้ำเสียในพื้นที่ ตลอดจนวิธีการจัดการปัญหาน้ำเสียที่เกิดขึ้น โดยนำแนวความคิดด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมเมือง (Concept of Urban Environmental Management) มาใช้เป็นแนวทางในการศึกษา และเสนอแนะแนวทางในการกำหนดมาตรการทางผังเมือง เพื่อควบคุมและจัดการปัญหาน้ำเสียของเมืองพญา

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

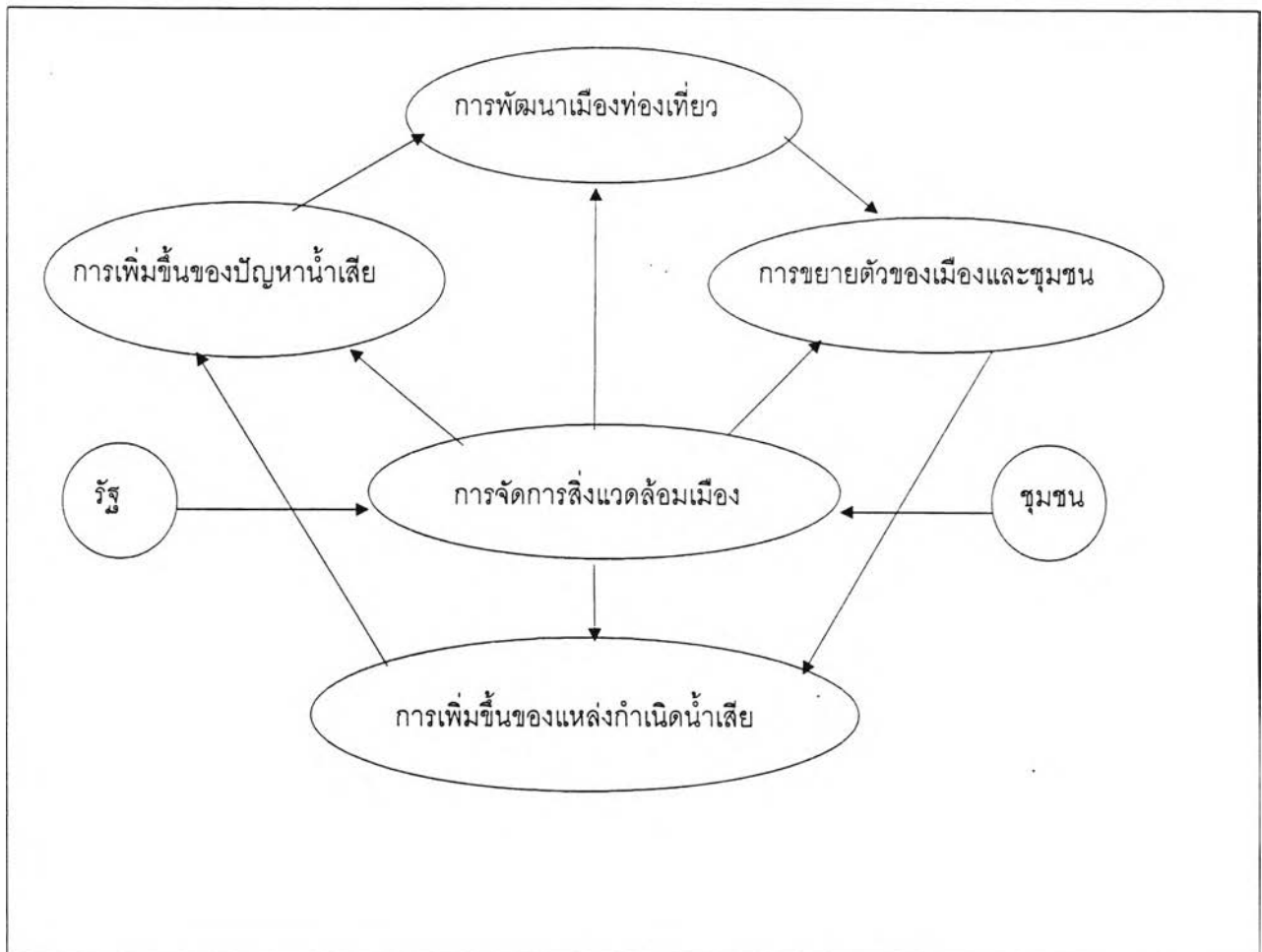
1. เพื่อศึกษาการขยายตัวของเมืองพัทยา ที่มีความสัมพันธ์ต่อปัญหาน้ำเสีย และการจัดการปัญหาน้ำเสียในพื้นที่
2. เพื่อประเมินวิธีการ วิเคราะห์ปัญหาและปัจจัยที่มีผลในการจัดการ และควบคุมการแพร่กระจายของน้ำเสียในพื้นที่
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการกำหนดมาตรการ เพื่อการจัดการน้ำเสียในเขตเมืองพัทยาด้วยวิธีการทางผังเมือง

1.3 กรอบแนวความคิดและขอบเขตในการศึกษา

1.3.1 กรอบแนวความคิดในการศึกษา

จากความสำคัญของปัญหาและวัตถุประสงค์ ผู้ศึกษาได้กำหนดกรอบความคิดซึ่งเป็นแนวทางการศึกษา เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการขยายตัวของเมืองพัทยา และปัญหาน้ำเสียที่เกิดขึ้น โดยมีกรอบแนวความคิดในการศึกษา ดังแผนภูมิที่ 1.1

แผนภูมิที่ 1.1 แสดงกรอบแนวความคิดในการศึกษา

1.3.2 ขอบเขตในการศึกษา

1. ขอบเขตพื้นที่ (Scope of Boundaries) เป็นการศึกษาภายในเขตเมือง ซึ่งอยู่ในขอบเขตพื้นที่ผังเมืองรวมเมืองพัทยา
2. ขอบเขตเนื้อหา (Scope of Subject) เป็นการศึกษาภายในกรอบของ การวางแผนด้านสิ่งแวดล้อมเมือง ด้านการควบคุมและการจัดการปัญหาน้ำเสีย จากการศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยและตัวแปรที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งวิเคราะห์ข้อมูลที่ค้นพบเพื่อสรุปผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ โดยไม่เน้นการวิเคราะห์ทางด้านระบบวิศวกรรมสุขาภิบาล และคุณสมบัติทางเคมีของน้ำ
3. ขอบเขตด้านประชากรกลุ่มเป้าหมาย (Scope of Target Group) ในการศึกษาข้อมูลจากแบบสอบถามชุมชน ที่อาศัยและทำงานอยู่ในเขตเมืองพัทยา ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีความสัมพันธ์กับการเกิดปัญหาและได้รับผลกระทบจากปัญหาน้ำเสีย รวมทั้งมีความเกี่ยวข้องกับการจัดการปัญหาน้ำเสียที่เกิดขึ้น

1.4 ขั้นตอนและวิธีการศึกษา

1. ศึกษาทฤษฎี แนวความคิด และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาวิเคราะห์
2. รวบรวมข้อมูลที่ทำการศึกษา จากเอกสาร แผนที่ แผนผัง ภาพถ่ายทางอากาศ และการสำรวจภาคสนาม รวมทั้งการออกแบบสอบถาม
3. ศึกษาข้อมูลด้านการเปลี่ยนแปลงของประชากรชุมชน ประชากรนักท่องเที่ยว กิจกรรมและการใช้ประโยชน์ที่ดินในเมือง เพื่อทราบถึงลักษณะการขยายตัวของเมือง และวิวัฒนาการของแหล่งท่องเที่ยวเมืองพัทยา
4. ศึกษาภาพรวมของปัญหาน้ำเสียเมืองพัทยา จากข้อมูลด้านปริมาณการใช้น้ำ และการปล่อยน้ำเสียของชุมชน จากกิจกรรมต่างๆ โดยเปรียบเทียบกับค่าสมมูลประชากร และค่ามาตรฐานการผลิตน้ำเสีย
5. ศึกษาลักษณะการขยายตัว และความหนาแน่นของจำนวนนักท่องเที่ยว กิจกรรมและการใช้ประโยชน์ที่ดินด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ที่มีต่อการเกิดปัญหาน้ำเสีย
6. ศึกษาวิธีการจัดการปัญหาน้ำเสียเมืองพัทยา ในแง่ขององค์กร และมาตรการที่เกี่ยวข้อง
7. สรุปผลการศึกษา และเสนอแนะแนวทางการกำหนดมาตรการควบคุมปัญหาน้ำเสีย

1.5 แหล่งที่มาและการเก็บรวบรวมข้อมูล

1.5.1 แหล่งที่มาของข้อมูล

ในการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร แผนที่ แผนที่ ภาพถ่ายทางอากาศ การสำรวจภาคสนาม รวมทั้งการใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ โดยมีรายละเอียดของแหล่งที่มา ดังนี้

1. ข้อมูลเอกสารจากห้องสมุดคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันวิจัยสิ่งแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมืองพัทยา กรมควบคุมมลพิษ สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กรมแผนที่ทหาร กรมการผังเมือง สำนักผังเมืองชลบุรี กรมการปกครอง
2. ข้อมูลจากการสำรวจภาคสนาม ได้แก่ ข้อมูลด้านกายภาพของเมืองและชุมชนในพื้นที่ศึกษา
3. ข้อมูลจากแบบสอบถามความคิดเห็นของชุมชนพัทยา จำนวน 293 ชุด

1.5.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม ใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างประชากร โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. กำหนดคุณสมบัติของกลุ่มประชากรเป้าหมาย ให้นหมายถึง บุคคลที่ทำงานหรือพักอาศัยอยู่ในเขตเมืองพัทยา โดยเป็นกลุ่มที่มีความสัมพันธ์กับปัญหาน้ำเสีย และได้รับผลกระทบจากปัญหาน้ำเสียที่เกิดขึ้นโดยตรง

2. วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง เนื่องจากกลุ่มประชากรเป้าหมาย(Target Group) คือ ประชากรเมืองพัทยามีจำนวนมากและกระจายอยู่ทั่วทั้งพื้นที่ ในการศึกษาจึงใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ซึ่งเป็นวิธีการที่กลุ่มตัวอย่างแต่ละกลุ่ม มีโอกาสถูกเลือกเท่าๆ กัน (ผศ. ดร.มยุรี ศรีวิชัย , 2539 : หน้า 10) และสามารถเป็นตัวแทนของประชากรที่เชื่อถือได้ รวมทั้งมีโอกาสของความคลาดเคลื่อนน้อย โดยในการเก็บข้อมูลใช้วิธีการกระจายลงพื้นที่ในเขตชุมชนเมืองพัทยา ได้แก่ บริเวณชุมชนนาเกลือ บริเวณชุมชนพัทยา และบริเวณชุมชนจอมเทียน ซึ่งบริเวณต่างๆ เหล่านี้มีความหนาแน่นของกิจกรรมการใช้ที่ดินหลักแตกต่างกัน

3. ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมในการเก็บข้อมูล ใช้สูตรการคำนวณของ Yamane โดยคำนวณจาก จำนวนครัวเรือนในเมืองพัทยารวมทั้งหมด 15,613 ครัวเรือน ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่สามารถเป็นตัวแทนประชากรรวม 293 ชุด

ตาราง 1.1 แสดงรายละเอียดการกำหนดจำนวนและกลุ่มตัวอย่างประชากรที่ศึกษา

พื้นที่ศึกษา	ประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดิน	Sampling Block Area	จำนวนแบบสอบถาม (ชุด)
1. หาดนาเกลือ	พาณิชยกรรมหนาแน่น (ชุมชน)	ตลาดนาเกลือ , ชุมชนข้างที่ว่าการอำเภอบางละมุง , ถ.สว่างฟ้า , ถ.สุขุมวิท	86
2. หาดพัทยา (รวม)	พาณิชยกรรมหนาแน่น (แหล่งท่องเที่ยว)		171
2.1 บริเวณพัทยาเหนือ		ถ.เลียบชายหาด , ถ.พัทยาเหนือ , ถ.พัทยาสาย 2	58
2.2 บริเวณพัทยากลาง		ถ.เลียบชายหาด , ถ.พัทยากลาง , ถ.พัทยาสาย 3 , ตลาดพระดูลย์	56
2.3 บริเวณพัทยาใต้		ถ.เลียบชายหาด , ถ.พัทยาใต้ , ตลาดพัทยาใต้ , ถ.สุขุมวิท	57
3. หาดนาจอมเทียน	ที่พักอาศัยหนาแน่น (แหล่งท่องเที่ยวรอง)	ถ.เลียบชายหาด , ชุมชนชอยเทพประสิทธิ์ ถ.พัทยาศาย 1 - จอมเทียน	36
รวม			293

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงลักษณะการขยายตัวของเมืองท่องเที่ยว ที่มีความสัมพันธ์ต่อปัญหาน้ำเสีย วิธีการจัดการปัญหาน้ำเสียในพื้นที่
2. ทราบถึงปัญหาและปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการ และการวางแผนควบคุมปัญหาน้ำเสียในพื้นที่ โดยเฉพาะเมืองท่องเที่ยว
3. เพื่อทราบถึงแนวทางกำหนดมาตรการทางผังเมือง เพื่อควบคุมและจัดการปัญหาน้ำเสีย
4. เพื่อเป็นข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ สำหรับเมืองพัทยา

1.7 ข้อจำกัดในการศึกษา

เนื่องจากการจัดทำผังเมืองรวมเมืองพัทยาฉบับที่ 2 ยังอยู่ในระหว่างขั้นตอนการพิจารณา รวมทั้งโครงการก่อสร้างระบบบำบัดน้ำเสียหลักบริเวณซอยวัดหนองใหญ่ ยังอยู่ในระหว่างกรก่อสร้าง ใน การให้ความคิดเห็นของชุมชนจึงเป็นข้อคิดเห็น จากข้อมูลและปัญหาที่ได้รับในปัจจุบันเท่านั้น

1.8 นิยามศัพท์

นักท่องเที่ยว หมายถึง ผู้เดินทางไปเยือนจังหวัดหรือแหล่งท่องเที่ยว โดยวัตถุประสงค์ต่างๆ ที่ไม่ใช่การไปทำงานประจำ หรือการศึกษา และไม่ใช่คนในท้องถิ่นที่มีภูมิลำเนา หรือทำงานประจำหรือศึกษา อยู่ในพื้นที่ท่องเที่ยวนั้น ทั้งนี้จะต้องพักค้างคืนอย่างน้อย 1 คืน โดยนักท่องเที่ยวที่ไม่ได้พักค้างคืน หมายถึง นักทัศนาจร

จำนวนนักท่องเที่ยวเฉลี่ยต่อวัน หมายถึง จำนวนนักท่องเที่ยวตลอดทั้งปีหารด้วยจำนวน 365 วัน คูณด้วยจำนวนวันของระยะเวลาพำนักเฉลี่ยในปีนั้นๆ

ระยะเวลาพำนักเฉลี่ย หมายถึง ระยะเวลาที่นักท่องเที่ยวคนหนึ่งๆ ใช้ท่องเที่ยว ณ สถานที่หนึ่งในการเดินทางแต่ละครั้ง โดยนับเป็นวันที่ค้างคืน

อัตราการเข้าพักแรม หมายถึง อัตราร้อยละของจำนวนคืนที่มีผู้เข้าพักแรมต่อผลคูณของห้องพักกับจำนวนวันในระยะเวลาหนึ่ง (เฉพาะการเข้าพักในโรงแรม)

ปริมาณน้ำเสียเฉลี่ยต่อวัน หมายถึง ปริมาณการปริมาณน้ำเสียจากประชากรเฉลี่ยใน 1 วัน ซึ่งคำนวณจากอัตราการผลิตน้ำเสีย หน่วยเป็นลูกบาศก์เมตรต่อคนต่อวัน